

NICOLA TRANFAGLIA E MASSIMO FIRPO, *La Storia I Grandi Problemi dal Medioevo all'Età Contemporanea*, cilt 5: *L'età Moderna 3, Stati e Società*, Torino 1986, XI+804 sayfa, ek tablolar. Torino'daki UTET yayınevi. Ederi yazılı değil.

Torino şehrinde yakında ikiyüzcü kuruluş yılını kutlayacak olan UTET, bir süreden beri devam ettirdiği "Tarih" alanındaki ciltlerine Yeniçağ devletleri ve topluluklarını katmış bulunuyor. Bu çağın meydana gelmesinde etkili olan İtalyanlar, tarihçilik alanında gerek o çağlarda gerek günümüzde her bir nesil için yeni eserler meydana getiriyorlar ve her birisi de alanında çok ehemmiyet taşımaktadır. Bunun da sebebi, elbette İtalya arşiv ve kütüphanelerinin zenginliği ve bir asrı aşan kaynak neşrine rağmen hala yığılma el değmemiş bol sayıda malzemenin bulunmasıdır. Bu müstesna mirası çok iyi değerlendiren tarihçiler, şimdi yayınevinin de birikimini bir araya katarak, ortaya güzel bir eserin çıkmasını sağlamışlardır. Bu tarz bir çalışma, İtalya için yabancıdır. Zira ciltleri meydana getirenler muhtelif araştırmacılar. İtalyanlar tek bir kişiye bütün bir devri yazdırma alışkanlığını uzun zaman devam ettirmekle beraber çağın modasına ayak uydurmağa razı oldular. Bundan dolayı cilt de diğerleri gibi bir kollektif eser olarak ortaya çıkmıştır. Buna katkısı olanlar ve kaleme aldıkları bölümler şunlardır:

Franco Gaeta, "L'Europa di Carlo V: Il declino del modello imperiale", (*V. Carolus-Şarlken-döneminde Avrupa. İmparatorluk örneğinin gerilemesi*) s. 2-31, bu dönemin belli başlı mütehassıslarından sayılan müteveffa Gaeta'nın son kaleme aldığı yazılardan biri olan bu satırlar uzun bir çalışmanın ürünüdür. Aynı yayınevi için bu dönemi içeren büyük bir cilt hazırlamasından başka, değişik cepheleri yetkiyle inceleyen Gaeta, birtakım çağdaş metinlerden alıntılar yaparak, hükümlerlik kavramının geçirdiği evrim üzerinde ve bunun İspanya ile Almanya arasındaki bağına değiniyor. V.Carolus'un (Şarlken) örnek alınmasının maksadı, bir taraftan İspanya'nın kendi iç politikasını benimseyip müslümanlarla musevileri ülkesinden çıkarıp kendi din birliğini kurması, bugünkü Almanya topraklarında da her bir yörenin kendi mukadderatını çizmesidir ki, merkezî gücünü yitiren kral, tahtundan çekildi. Bu dünya monarşisi kavramının iflâsını simgeler. Enrico Stumpo, "Il sistema degli stati italiani: crollo e consolidamento (1492-1559)", s. 35-53, İtalya yarımadasındaki devletler sisteminin çöküşü ve sağlamlaştırılması hususlarını inceleyen bu bölüm, birliğini uzun süre sağlayamayan bu yarımada'nın karşılaştığı sorunların ana hatlarını vermektedir. Burada hiç bir siyasî olay sıralanmaz. Çünkü bu tarihlerde, her bir İtalyan devleti kendi yönünü çizdi ve yalnız komşu ülkelerle değil, kendi çok yakınındaki şehir-devletler bile türlü sorunlar ile boğuştu. Fakat bu çatışmalar İtalya'nın kaynağını kurutmak değil aksine harekete geçmesine yol açtı. Belki siyasî birlik olmaması sarsıntılara sebep olmakla beraber, her bir şehir kendi tarihi gelişmesi içinde belirli bir yer edindi. Şimdi bu tarihsel kalıntıların mirasını başarıyla yürüten İtalya'da her yöre bir geçmişi ile ilgili anıların sonucunu turizm sayesinde almaktadır. Araştırmacı, ilim adamları arasında varılan sonuçların özetinden yola çıkarak, devletler manzumesi üzerinde duruyor. James Casey, "La Spagna di Fillippo II tra egemonia e crisi" (*Hegemonya ve bunalım içindeki II. Filip dönemi İspanya'sı*) s. 55-87, İspanya tarihinin en hareketli dönemlerinden birini yaşayan II. Filip zamanında, ülke hem zengin bir görünüm içine girdi, fakat aynı zamanda eski musevî ve müslüman kalıntıların sert bir politika sonunda yok edilmeleri yeni bir evreye yol açtı. İspanya uzak ülkelerden sağladığı

zenginlik ile etkili bir ülke olmaktan çıkıp, bir yığın sonuçsuz işlerle uğraşan devlet durumuna düştü ve kaldı ki 1588 yılında çok güçlü saydığı donanması İngiltere karşısında imha olduktan sonra, Akdeniz'e tikanıp kaldı. Bunun yanında yapılan yeni inşaatlar sayesinde dini mimari ve sanat çok ilerledi. Kaynakçada verilen bilgilere göre İspanya'dan çıkarılan ve adına *moriscos* denilen eski müslümanların sorunu ilim dünyasında halâ incelenmektedir. Mauro Ambrosoli, "L'Inghilterra dei Tudor" (*Tudor Ailesi Döneminde İngiltere*) s. 89-121, İngiltere'nin güçlenmesinde önemli bir yeri bulunan bu ailenin çabaları ve sağladığı sonuçlar üzerinde uzun zamandan beri pek çok araştırmacı durmaktadır. Ülkeyi küçük bir ada devleti olmaktan çıkarıp dünyanın dört bir yanına götürmeyi ve etkili bir yönetim kurmayı sağlayan bu aile kadar, İngiltere'yi meydana getiren halkın da büyük katkısı bulunmaktadır. Devlet yönetiminde yapılan köklü reformlar, vergi gelirlerinin artırılması çabaları, ticaretin canlı tutulması için girişimcilerin desteklenmesi yanında denizcilik alanında sağlanan büyük olanaklar sıra ile anlatılırken aristokrasinin de kendisini korumak için geleneksel yapıya bağlılığı incelenmektedir. Henry Lapeyre "La Francia dei Valois e le guerre di religione" (*Din savaşları ve Valois dönemi Fransa'sı*) s. 123-143, XVI. yüzyıl Fransa'sını inceleyen bu bölüm din savaşlarına ağırlık verir görünmekle beraber, siyasî yönden bu ülkenin başardığı atılımlar üzerinde de durmaktadır. Michel Roberts, Baltık Denizi çevresindeki ülkeleri ve bunların yarattığı birlik ile İsveç'in rolü üzerinde durduktan sonra, Carlo Bitossi, XVII. yüzyılda devletlerin karşılaştıkları bunalımın genel havası üzerinde duruyor (s. 169-198). Geoffrey Parker, "La Guerra dei Trent'anni" (*Otuz Yıl Savaşları*) s. 199-227, Yeniçağ tarihinin meydana gelmesi ve hatta olgunlaşmasında bu savaş döneminin büyük bir payı bulunmaktadır. Zira her bir Avrupa devleti bu olayın içinde kendisini buldu ve ne kadar karşımağa gayret etti ise de savaşın etkinliği kendisini gösterdi. En sonunda imzalanan barış antlaşması bütün kuralları yenileştirdi. Bu konu üzerinde yakın bir geçmişte büyük bir kitap yazan müellifin kaynakçası çok seçkin eserlerle donatılmıştır. Brian Manning, "La rivoluzione inglese, 1640-1660" (*1640-1660 İngiltere ihtilâli*), s. 229-259, Roland Mousnier, "La Francia da Richelieu a Mazzarino: Le rivolte contadine" (*R. ile M. dönemi arasında Fransa: köylü ayaklanmaları*) s. 259-286, James Casey "La decadenza spagnola e il Siglo de Oro" (*İspanya'nın gerilemesi ve Altın çağ*) s. 287-312, Enrico Stumpo, "La crisi del seicento in Italia" (*İtalya'da XVII.yüzyıl bunalımı*) s. 313-337, ilişkileri birbirine çok bağlı ülkeleri ele almışlardır. Her ne kadar ayrı ülkelerin tarihleri görünüyor ise de, Avrupa'nın bu dinamik toplumlara, süratle gelişen olaylardan karşılıklı etkilendiler. Bu etkinlikler savaşlara yol açtı görünmekle beraber, bir ülkede meydana gelen gelişme çok kısa bir süre sonra diğer ülkeyi de etkisi altına aldı, güzel örnekler az bir gecikme sonunda başka bir yerde izlendi ve toplumun gelişmesine paralel olarak benimsendi.

İngiltere'de meydana gelen olaylar hiç bir şekilde bağımsız değildi, bundan dolayı da bütün çağdaş dünyaya yayıldığı kadar gelen yenilikleri de benimsemiş, Fransa ve İtalya'da gelişen olaylar çağdaş hür düşünce ve aktivitenin yaratılmasına katkı oldu. İspanya bir an için parlak dönemini kaçırdı ve fakir duruma düştü tarzında tereddüd aklı gelmekle beraber, deniz aşırı ülkelerden sağladığı menfaat bu ülkenin bir süre daha Avrupa'da etkili bir devlet olmasına yol açtı. Robert Mantran, "L'Impero Ottomano e il suo declino. XVII-XVIII secolo" (*Osmanlı İmparatorluğu ve gerilemesi: 17 ve 18. yüzyıllar*) s. 339-361, bu konu üzerinde İtalya'da yayınlanan eserlerde yer tutan Mantran, mütehasısı olduğu dönemi İtalyan okurlarına tanıtmaktadır. Gene de Osmanlı genişleme siyasetinden başlayarak en parlak döneminin bir tablosunu çizmeyi ihmal etmemiştir. Bir Avrupalı için böyle kudretli bir teşkilatı birdenbire çöküşünü merak etmek kaçınılmazdır. Duraklama ve gerileme devirlerini özetleyen Mantran, Osmanlı tarihî araştırmalarının en seçkinlerini ortaya koymuştur. Bununla beraber, bu çağ esnasında Osmanlı devletinin İtalya ile olan ilişkisinin daha de-

taılı ele alınması ve yeni gelişen dünyanın Türk âlemine etkisine de yer verilmesini beklerdik. Bununla beraber, bu satırlar Türk dünyasını tanımayan okurlar için iyi bir kılavuzdur. Bu satırlardan sonra sırasıyla: Polonya, Rusya, Hollanda ve diğer XVII. yüzyıl Avrupa kıtasında etkili devletler ele alınmıştır. Napolyon dönemi ile tamamlanan bu çağ hakkında her bir araştırmacı fazla bir detaya inmeden konuları geniş bir kitleye tanıtmaktadırlar. En son kısımda resimler gelişigüzel değil fakat, her bir görüntünün tarih içindeki yeri belirtilerek hazırlanmıştır. Benzerinin bir gün ülkemizde uygulanması bekleniyor.

Böyle yararlı bir kılavuz-kaynak eserin hazırlanmasının, uzun bir birikim döneminden sonra gerçekleşeceğini ispat eden yayınevi, yeni yetişen bilim adamlarını konulara hakim olma ve yayma becerisini sağlama bakımından da önemli bir başarıyı göğüslemiştir. Seri bittikten sonra, diğer başarılı yayınları olan Dünya ve İtalya tarihi serilerini en iyi tamamlayan bir külliyât kalacaktır.

DOÇ. DR. MAHMUT H.ŞAKIROĞLU

